

Gürsel Aytaç, (2009), *Edebiyat Yazıları (2000-2010)*, Phoenix Yay., Ankara, ISBN: 978-605-5738-24-2, 335 s.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı kürsüsünün emekli öğretim üyelerinden Prof. Dr. Gürsel Aytaç, 1962 yılında aynı kürsüde asistan olarak başladığı uzun ve verimli meslek yaşamına hâlen aynı istek ve çalışkanlıkla devam ettirdiğini elimize aldığımız bu eserle kanıtlamaktadır. Prof. Gürsel Aytaç, Avrupa kültürünü, felsefesini ve edebiyatını şekillendiren büyük şahsiyetlerin beşiği olan Alman edebiyatının pek çok değerli metnini Türkçeye kazandırmanın yanı sıra, Türk edebiyatına da ilgisiz kalmamış; edebiyatımızın dikkate değer yazarları ve eserleri üzerine ufuk açıcı inceleme yazıları kaleme almıştır. Modern Türk edebiyatı ve metinleri üzerine yapılan çalışmalarda karşılaşılan en büyük eksikliklerden biri olan kuramsal dayanak ve yöntem sorununu fark etmemizi sağlayan çalışmalardan biri olan ve gerek Alman edebiyatı gerekse Türk edebiyatı metinleri üzerine yap-

tığı çözümlenmeleri topladığı *Edebiyat Yazıları* serisinin bu son eseri de birbirinden değerli yazılar içermektedir. Kuramsal dayanak ve yöntem sorunu konusunda Türk edebiyatı araştırmacılarına ilham veren ve asıl uzmanlık alanları Batı filolojileri olan diğer akademisyen ve araştırmacılar arasında yine bir Alman Dili ve Edebiyatı profesörü olan Yıldız Ecevit'in yanısıra, İngiliz Dili ve Edebiyatı Profesörü Berna Moran, Harvard Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Kürsüsü mezunu Jale Parla ile İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunları Prof. Dr. Murat Belge ve Nurdan Gürbilek'in adlarını da yeri gelmişken anarak, telif eserleri, çevirileri ve inceleme yazılarıyla modern edebiyat eleştirimize sağladıkları büyük katkıyı hatırlatmalıyız.

Yeni Alman Edebiyatı Tarihi (1973), *Çağdaş Alman Edebiyatı Tarihi* (1978) gibi eserleriyle Alman edebiyatını tanıtan Prof. Gürsel Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi* (1999), *Genel Edebiyat Bilimi* (1999), *Edebiyat ve Medya* (2002), *Edebiyat ve Kültür* adlı eserleriyle de edebiyat dünyamıza kuramsal düzeyde kaynak eserler kazandırmıştır. Aynı zamanda asıl uzmanlık alanı olan Alman edebiyatı üzerine derin bilgisi ve kuramsal birikiminin sonuçlarını, Türk edebiyatı üzerine yaptığı incelemelerle sergilemiştir. *Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler* (1990) bu çabanın ürünlerini sergilediği ilk eseridir. *Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler*'in ardından yayınlanan ve ilk üçü Gündoğan Yayınları arasından çıkan *Edebiyat Yazıları* (1990, 1991, 1995) serisi aynı birikimin yansımalarıdır. Multilingual yayınları arasından çıkan serinin dördüncü kitabında 1995-2000 yılları arasındaki yazıları bir araya getirilmiştir (2001). Thomas Mann, Friedrich Nietzsche, Friedrich Dürrenmatt, Max

Frisch gibi tüm Batı edebiyatını ve düşüncesini etkileyen önemli şahsiyetlerden yaptığı çevirileri ise tek tek sıralamaya imkân yoktur.

Prof. Gürsel Aytaç, İstanbul Üniversitesi Romanistik Bölümünde katıldığı bir sempozyumda, uzun meslek yaşamı boyunca hedefinin aynı zamanda Türk edebiyatına hizmet olduğunu vurgulayarak yıllarca hizmet verdiği DTCF'nin kuruluş amacının da bu olduğunu *"... dil bölümlerinin bilimsel çalışmaları amaç değil, Türk dili ve edebiyatına hizmette araç olarak düşünülmüştür."* (s.32) diyerek ifade etmektedir. Eserlerinin niceliği ve niteliği göz önüne alındığında, amacına bütünüyle ulaştığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Gürsel Aytaç, *Edebiyat Yazıları* serisinin beşincisini bu yıl içinde Phoenix yayınları arasında çıkarmıştır. Kitapta, 2000-2010 başlığı altında -"önsöz"de ifade ettiğine göre- önceki kitaplardan farklı olarak kongre ve sempozyumlarda sunduğu bildiriler ağırlıklı olarak yer almaktadır.

Kitapta yer alan yazıları içeriğine bağlı olarak belli gruplar altında tasnif etmek mümkündür. Eserler üzerine yapılan metin incelemeleri: "İstanbullular", "İncir Ağacı'nın Ölümü'nde 'Operada Bir Gece", "Lunapark Kapanı", "Narkissos'un Maskeleri", "Yolda Üç Kişi", "Bir Atilla İlhan Klasığı: Gazi Paşa", Nezihe Meriç'in Şiir Tadında Öyküleri", "Hermann Hesse'nin Doğu Seyahati", "Yazar Biyografyaları", "Kültürbilimsel Roman İncelemesi" ve "Çağdaş Türk ve Alman Edebiyatlarında Türk ve Alman İmgesi" bu kapsamda değerlendirilebilecek yazılardır.

Bazı edebî şahsiyetlerin eserlerinin yazarın dikkatini çekmiş bir özelliği ya da belli bir edebî türde kaleme aldıkları eserler üzerine yapılmış incelemeler: "Erendiz Atasü Örneğinde Eleştirel

Deneme", "Ahmet İnam'dan Bilgi, Bilim ve Felsefe Üzerine Denemeler", "Mehmet Akif Üzerine", "Nietzsche'nin Edebiyatçı Yanı", "Almanya'da Bir Konuk Yazar: Nedim Gürsel", "Gezi Notlarından Hareketle Buket Uzuner", "Ferid Edgü'nün Öykücülüğü", "Atilla İlhan'ın Romancılığı", "Erendiz Atasü'nün Yeni Denemeleri" de bu tarz metinlerdir.

Kitapta bir de yoğun miktarda edebiyatın kuramsal konuları ya da değişkenleri üzerine yorumların yer aldığı yazılar bulunmaktadır: "Günümüzde Medya-eleştiri ve Reklâm İncelemesi Bağlamında Roman", "Edebiyat Eleştirisinin Bugünü", "Karşılaştırmalı Edebiyat ve Kültür Araştırmaları", "Edebiyat Dünyası ve Kültür", "Alanlararası Yaklaşımla Türk Romanı", "Klâsikler", "Edebiyatta Yaratıcılık", "Roman Tarihimize Kuşbakışı Bir Yaklaşım", "Türk Romanında Feminist Bir Söylem", "Multi Medya Çağında Edebiyat Eleştirisi", "Günümüzde Edebiyat Eleştirmenliği ve Edebiyat Araştırmacılığı", "Öğretim ve Araştırma Alanlarında Edebiyat ve Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi", "Toleransın Edebî Göstergesi: İroni Üslubu" ve "Niçin Edebiyat" da bu kapsamda değerlendirilebilecek yazılardır.

Gerek metin incelemeleri bağlamında gerekse kuramsal konuları ele aldığı yazılarında, güçlü bir felsefi geleneğin üzerine inşa edilmiş olan Alman edebiyatına dair birikimin etkileri, terimsel düzeyde (sık sık yinelenen kontrapunktik ve bildungsroman gibi) ve karşılaştırma için seçilen Almanca eserler bağlamında belirgin biçimde göze çarpmaktadır. Örneğin "İncir Ağacının Ölümün'de Operada Bir Gece" başlıklı yazıda Erendiz Atasü'nün "Operada Bir Gece" adlı öyküsü ile Thomas Mann'ın "Venedik'te Ölüm"ü arasındaki benzerlikler

ve Atasü'nün öyküsünün özgün tarafları ele alınmaktadır.

Edebiyatın kuramsal konularıyla ilgili yorumları ve çıkarımları de yine Alman edebiyatının önemli isimlerine ve onların görüşlerine dayandırılır. Örneğin "Niçin Edebiyat" da Goethe, Brecht, Heinrich Böll gibi şahsiyetlere dayanarak edebiyat kavramını tanımlamaya çalışmakta; "Toleransın Edebî Göstergesi: İroni"de ise ironiyi Thomas Mann, Heinrich Böll gibi şahsiyetlerin görüşlerinden yola çıkarak farklı kuttuplara, düşüncelere mesafeli bakış olarak tanımlayarak, Türk edebiyatında bu tutumun makbul görülmediğini, taraflılığın ve eleştirinin önemsendiğini vurgulamaktadır.

Aytaç, eğer kültür, eleştiri, deneme gibi kavramlar üzerine bir yazı kaleme alacaksa, öncelikle kuramsal zemini Almanca kaynaklara dayanarak kurmakta, bu zemin üzerinden Türk ya da Alman edebiyatından ilgili metinler üzerinde yorumlar yapmaktadır.

Alman edebiyatına vurgularında - çevirilerinde de ağırlık verdiği-Thomas Mann, Heinrich Böll, Goethe gibi şahsiyetlerin adlarını sürekli andığı görülür.

Metinlerin bir diğer ortak noktası, günümüzde edebî üretimin gerçekleştiği zihniyetin postmodernizmin kuvvetli etkisi altında olduğunun sık sık vurgulanmasıdır. Postmodernizmin modernizm ile zıtlıkları, yarattığı açıklıklar ya da özellikle medyatik zihinle bağlantısı dolayısıyla barındırdığı (yarattığı) olumsuzluklar sık sık eser ya da şahsiyetler bağlamında yinelenmektedir. Özellikle *Edebiyat ve Medya* başlıklı kuramsal eserine de konu teşkil eden, edebiyatı da etkisi altına alan görsel medyanın biçimlendirdiği çabuk tüketilirlik ve yüzeysellik olgusunu postmodernizmin olumsuz yan-

sımları olarak değerlendirmekte; çok yönlülük, her bakış açısına ifade olanağı tanınması noktasında ise olumlu lamaktadır.

Edebî üretimin, çok daha geniş çaplı olarak kültürel bir üretim olarak ele alınması yolundaki son yılların eğilimini de postmodernizmin kaçınılmaz sonuçlarından biri olarak değerlendirmekte ve bu tarz incelemelere de örnek vermektedir: "Kültürbilimsel Roman İncelemesi" ve aynı içerikteki "Alanlararası Yaklaşımla Türk Romanı" adlı yazılarda Orhan Pamuk'un *Kar ve Tuna Kiremitçi'nin Bu İşte Bir Yalnızlık Var* adlı romanları üzerinde durarak, eserlerdeki popüler kültüre ve aktüel, siyasî olaylara göndermeleri değerlendirmektedir. Edebî değer açısından tartışılır olan bestseller (çok satan) romanlarında araştırmacıların inceleme konusu olması gerektiğini Kiremitçi'nin eserini ele alarak göstermektedir. Çünkü postmodernizmin etki alanındaki edebî üretimlerde, popüler olan dışlanmaksızın; dinsel, dilsel, geleneksel her anlamda kültürel unsur sanatsal yaratımın doğal ve yapıcı unsurları olarak görülüp değerlendirilmektedir. O halde popülerizmin bu derece etkilediği her türlü sanatsal üretim araştırmacı /akademisyenin de inceleme konusu olmalıdır yolundaki haklı çıkarımında bulunmaktadır. Postmodern dünyada popüler kültürün her türlü üretiminin artık edebiyatın inceleme alanına -utanç duyulmadan- girmesi gerektiğini, edebiyat çevrelerinin ve akademisyenlerin bu noktada seçkinci / modernist görüşü terk etmeleri gerektiğini savunur.

Postmodernizmin yeniden biçimlendirdiği alanlardan biri olarak batıdaki filoloji kürsülerini örnek gösteren Prof. Aytaç, artık kürsülerin "... dili ve edebiyatı" değil, "... dili ve kültürü" olarak adlarını değiştirdiklerini ve her

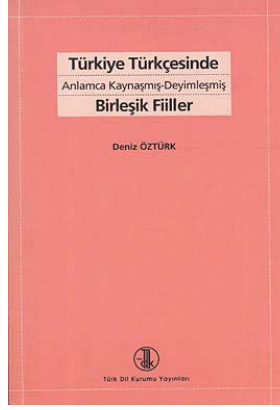
türlü yazılı ürünün (edebî niteliği birinci plâna alınmadan) inceleme nesnesi hâline getirildiğini ifade ederek Türkiye'deki filoloji kürsülerinin de bu duruma ayak uydurmaları noktasında ufuk açıcı öneriler de bulunur.

Bu kitapta yer alan ve büyük bir kısmı ağır akademik formattan uzak, bu bakımdan dil ve üslûp açısından kolayca okunabilir nitelikteki yazılar okunduğunda, okur bir metne ya da şahsiyete dair yorum yaparken köklü bir edebiyat ve düşünce geleneğine ilişkin birikimin bakış açısına sağlam bir zemin hazırladığını görebilmektedir. Aytaç, kavramları, terimleri yerli yerine oturttuğundan, eser ya da şahsiyetle ilgili vurgulamalarını, ayıklamalarını sağlıklı biçimde yapabilmektedir. Bu durum, çoğu araştırmacıda karşımıza çıkan dayanaksız, tutarsız seçme-ci alıntılar ve bunlara dayalı âfâkî yorumlardan farklı bir düzeyi işaret etmektedir.

Ayrıca bir batı dili uzmanından beklenen tipik seçkinci örtük kibir Aytaç'ın yazılarında yer almaz. Türk edebiyatına hatta tüm bir doğu edebiyatına duyduğu sevgi ve saygıyı, nesnel eleştirileri arasında rahatlıkla fark ederiz. Nitekim "Klâsikler" başlıklı yazısında, doğunun bilgelik, batının da eleştirelilik/sorgulayıcılık yönüyle birbirini tamamlayıcı iki kutup olduğunu ifade eder.

Sonuç olarak Prof. Gürsel Aytaç, bu kitapta topladığı yazılarıyla da, batı kültürü ve diliyle ilişkisi genellikle Fransız ve İngiliz dili ve edebiyatı üzerinden gerçekleşmiş olan Türk edebiyatsever /okur, araştırmacı / akademisyenlere bir başka köklü batı kültür ve edebiyatı aracılığıyla yol göstermekte, bakış açımızı geliştirip zenginleştirmektedir.

Zübeyde Şenderin

Deniz Öztürk, Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller, TDK Yay., Ankara 2008, 1094 s., ISBN: 978-975-16-2083-5

Türkçede birleşik fiillerle ilgili muhtelif çalışmalar yapılmış olmasına rağmen konunun henüz bütün yönleriyle incelendiği ve problemlerin ortadan kaldırıldığı söylenemez. Bu tür kuruluşların yapı ve anlam bakımından sergiledikleri görüntü, tanımı ve tasnifi hakkında bile araştırmacıların farklı görüşleri bulunmaktadır. Hangi öğelerin birleşik fiil sayılacağı veya sayılmayacağı; bu yapıların söz dizimindeki durumu, sözlük birimi olarak ele alınışları ve en çok da ne zaman bitişik, ne zaman ayrı yazılacakları gibi konularda görülen kararsız ve çelişkili tutumlar da meselelerin karışıklığını ortaya koymaya yetmektedir.

Bugüne kadar konuyu çeşitli boyutlarıyla ele alan çalışmalar içinde özellikle de yüksek lisans ve doktora tezlerinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Mesela Akmurat Allazarov'un hazırladığı *Ses, Yapı, İmla ve Söz Dizimi Açısından Birleşik Fiiller ve Bunların*